

TUSSEN

Zomer
2025

BEELD

‘Hoop oefenen in het Heilig Jaar’

Magazine van het
Bisdom Rotterdam

Bisschop Van den Hende:

*Drie manieren
om hoop te oefenen*

Bijbel:

*‘God hield
mij vast’*

Heilig Jaar:

*Bisdombedevaart
Heiloo*

Plus:

*5 x Rome-
bedevaart*

3

BISSCHOP

Goede moed houden

4

WOORD VAN GOD

'God hield mij vast'

6

LAURENTIUS IS VERWONDERD

De heilige deur in Rome

7

HEILIG JAAR

5 x Romebedevaart

10

BISSCHOP

Drie manieren
om hoop te oefenen

13

TIPS VAN LAURENTIUS

Kijk en luister

14

KIEZEN VOOR DE KERK

Sybren Deuzeman
aan het woord

16

LAURENTIUS ZINGT

Zoekend naar Licht

18

DE PAUS

Paus Franciscus
en paus Leo XIVDaphne van Roosendaal
Hoofdredacteur

In april-mei reisden in 1.100 Nederlandse pelgrims naar Rome met de landelijke bedevaart in het Heilig Jaar. Onder hen waren ook veel pelgrims uit het bisdom Rotterdam. Dit nummer van Tussenbeide doet uitgebreid verslag van deze bedevaart.

De dagen waren extra bijzonder vanwege de gebeurtenissen in Rome: het overlijden van paus Franciscus op 28 april en zijn uitvaart op 3 mei, op de dag dat de buspelgrims de reis naar Rome aanvingen. Paus Franciscus werd begraven in de basiliek Santa Maria Maggiore. Daar vierden de pelgrims, slechts vier dagen na de uitvaart, de eucharistie. Op 3 en 4 mei reisden de pelgrims terug naar huis. En slechts vier dagen daarna was er witte rook vanuit het conclaaf en trad paus Leo XIV aan.

Het Heilig Jaar "pelgrims van hoop" is een uitnodiging om in geloof samen op weg te gaan. Bijna 800 pelgrims uit het bisdom deden dat op zaterdag 31 mei. Zij sloten samen de meimaand af tijdens de diocesane dagbedevaart naar Heiloo. U leest erover op p. 20-21. De eerstvolgende grote bedevaart vindt plaats op zaterdag 12 juli. Dan komen opnieuw vele honderden mensen samen voor de Nationale Bedevaart Brielle. Blader hiervoor naar p. 28. U bent van harte uitgenodigd.

20

HEILIG JAAR

Maria troost in moeilijke tijden

22

LAURENTIUS LEEST DE BIJBEL

Hoop: Een engel als reisgenoot

24

INTERVIEW

'Je kunt altijd een stapje
meer zetten'

26

VRAAG & ANTWOORD

Waarom is er in Rome
ook een heilige deur in
de gevangenis?

28

BRIELLE

Nationale Bedevaart
Brielle 2025

29

IN MEMORIA EN
PERSONALIA

TUSSENBEIDE LIEVER BIJ U THUIS OP DE MAT?

Tussenbeide wordt verspreid via de parochies in het bisdom Rotterdam. Zo kunt u in de kerk dus altijd uw gratis exemplaar meenemen. Grijpt u wel eens mis? Meld u dan aan voor een persoonlijk abonnement en ontvang Tussenbeide bij u thuis via uw eigen brievenbus. We bieden u graag het gemak van een persoonlijk abonnement.*

Meld u aan via tussenbeide@bisdomrotterdam.nl of bel met het bisdom op 010 - 2815171.

* Voor een persoonlijk abonnement vragen we u een jaarlijkse gift van € 12,50

COLOFON:

Tussenbeide is een uitgave van het bisdom Rotterdam. Het blad verschijnt vier keer per jaar.

Hoofdredacteur:

Daphne van Roosendaal
Redactie: Frits Vermeulen,
Jolanda de Wolf

Redactie, administratie, advertenties:

Koningin Emmaplein 3,
3016 AA Rotterdam
T: 010 - 281 51 71
E: tussenbeide@bisdomrotterdam.nl
I: www.bisdomrotterdam.nl

IBAN: NL30INGB0000464304

Conceptontwikkeling,
grafisch ontwerp en vormgeving:
Dailymilk, Rotterdam

Redactioneel advies conceptontwikkeling:

Bureau Wielenga / Sjoerd Wielenga

Cover: Ramon Mangold

Illustratie Laurentius: Niek van Ooijen

Vormgeving: Da's Strafl, Antwerpen
Druk: Coldset, Beringen

Abonnementen:

€ 1,50 per jaar voor parochies.

Tussenbeide wordt verpakt in rietsuiker folie.

Dit heeft het Vinçotte OK biobased **** certificaat. De folie is niet composteerbaar, maar wél volledig recyclebaar binnen het reguliere inzamelsysteem (afval wordt grondstof).

Artikelen uit Tussenbeide mogen met bronvermelding vrij worden overgenomen in parochiebladen. Illustraties en foto's mogen alleen worden gebruikt als vooraf toestemming is verleend door de redactie.

Goede moed houden

+ Johannes van den Hende
Bisschop van Rotterdam

*‘Groen is de kleur
van hoop en
nieuw leven’*

Nationale Bedevaart Brielle!

Zaterdag 12 juli 11.00-16.30 uur
Heiligdom HH. Martelaren van Gorcum
Komt u ook?

In de zomer, op de zondagen door het jaar, zien we in de liturgie de kleur groen. Groen is in de liturgie de kleur van hoop en nieuw leven. Als we horen en lezen over oorlog en haat, wanneer je armoede en honger ziet of zelf meemaakt, dan kan onze hoop snel kleiner worden of verdwijnen. Maar als christenen worden we uitgenodigd om goede moed te houden.

Christelijke hoop is niet een soort van koppig optimisme en ook niet bedoeld om onze ogen te sluiten voor lijden en moeilijkheden. Op 12 juli zullen we daarbij stilstaan als we in het heiligdom van de HH. Martelaren van Gorcum samenkomen voor de Nationale Bedevaart Brielle. De martelaren bleven trouw aan hun geloof in uiterst moeilijke omstandigheden.

Het Heilig Jaar “Pelgrims van hoop” wil ons aanmoedigen om naar Jezus te blijven kijken. Hij is onze bron van hoop. De Zoon van God heeft alle uitersten van lijden en dood, van vernedering en verwerping ondervonden en gedragen. Hij is voor ons gestorven aan het kruis, maar Hij is verrezen uit de dood. De liefde van Jezus Christus stelt niet teleur. Als wij het moeilijk hebben of wanneer andere mensen lijden en verdrietig zijn, dan mogen we vertrouwen dat de Heer naast ons gaat staan. Hij weet wat lijden en pijn betekenen.

Jezus, gekruisigd en verrezen, is onze hoop, ook als we somber zijn of bang, of wanneer we ons in de zomer eenzaam voelen. In de zomer herinnert de kleur groen in de liturgie aan het nieuwe leven van Christus en aan zijn liefde. Ik hoop dat dit u in deze zomermaanden hoopvol maakt. En ik bid dat het u aanmoedigt om zelf de hoop van Christus te verspreiden in onze parochies en in uw buurt, door oprechte woorden en concrete daden van liefde en geloof. Groen is daarom niet alleen de kleur van onze omgang met het milieu, maar ook van onze omgang met elkaar van mens tot mens, in Jezus’ Naam.

Ik wens u een hoopvolle zomer toe! ■

‘God hield mij vast’

Door Daphne van Roosendaal

Marianne Trustfull (64)

Woont in: Spijkenisse

Is: lector en nam deel aan de Romebedevaart

De bedevaart naar Rome was in één woord fantastisch. Ongeveer 25 jaar geleden ben ik met mijn kinderen naar Rome geweest. Nu was het de kers op de taart, omdat het een bedevaart samen met andere gelovigen was, in het Jubeljaar en onder begeleiding. Echt een 'once in a lifetime' ervaring. Toen ik door de heilige deur van de Sint Pieter ging voelde ik dat in mijn lichaam en ziel. Het was een soort thuiskomen, de nabijheid van God ervaren.

Welke bijbel heeft u?

Bij mijn vormsel heb ik een bijbel gekregen en toen ik trouwde. Ik heb een Surinaamse bijbel gekregen van mijn moeder en ook een van mijn oma. Als kind ging ik altijd met haar naar de kerk in Paramaribo, elke dinsdag. Inmiddels heb ik ook een bijbel zelf gekocht. Het is de Nieuwe Bijbelvertaling uit 2021. Ik heb hem gekocht in een periode van herstel van een burn-out. Ik werk helaas niet meer, want ik ben volledig afgekeurd na die burn-out die ik kreeg door veel te hard werken. Ik was beleidsmedewerker WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) bij de gemeente.

Ik ben heel boos geweest op God, maar ik heb met zijn genade en door veel bidden de liefde weer kunnen vinden elke dag. Ik ben blij dat ik uiteindelijk heb kunnen accepteren dat ik niet meer op dat niveau en in dat tempo kan werken. In de tijd dat ik boos op Hem was, wist ik: Hij houdt me vast. En Hij heeft me gebracht op het punt dat ik weer dingen kan doen. Ik heb nooit het gevoel gehad dat Hij me de rug had toegekeerd. In die tijd ben ik een keer zomaar op de bonnefooi naar Bonaire gegaan. Daar heb ik beseft, tijdens wandelingen en ook door een ontmoeting met zomaar iemand op het strand die met me praatte, dat ik kon gaan en staan waar ik wilde, maar dat Hij me niet in de steek zou laten.

Ik put geloof uit het feit dat God voor ons allemaal zorgt. Ik bid elke ochtend. Ik dank God dat ik mijn ogen weer mag openen, dat het goed met me gaat en dat ik weer een

dag samen met anderen op pad mag onder zijn genadige begeleiding. 's Avonds dank ik Hem voor wat we hebben gedaan en voor de dingen die zijn gelukt.

Wanneer leest u de bijbel?

Wat de bijbel mij vooral leert is: heb je naaste lief. Ik ben lector in de kerk, heb de Alpha cursus gedaan en ik krijg elke ochtend via een mailabonnement een stukje bijbeltekst met uitleg. Voor iedereen heeft de bijbel een boodschap. Wanneer ik op zondag in de kerk zit, ervaar ik soms heel sterk: dit gaat over mij. Daar put ik kracht en steun uit, zodat ik weer vooruit kan. Dat heb ik vooral sterk ervaren toen het door de burn-out nog niet goed met me ging en de lezingen spraken over geduld hebben: weten dat niet alles van het ene op het andere moment gaat, maar dat we God de tijd en de ruimte moeten geven om in ons door te werken. God laat ons zien wie we zijn en wat we moeten doen. ■

De heilige deur in Rome

Beeld: Matheu Bemelmans

Wat:	Heilige deur
Waar:	Sint-Pietersbasiliek
Wanneer:	1950
Wie:	Vico Consorti
Materiaal:	brons

In de bijbel (Apocalyps 3, 20) staat: "Ik sta voor de deur en Ik klop. Als iemand mijn stem hoort en de deur opent, zal Ik bij hem binnenkomen en maaltijd met hem houden en hij met Mij." De start van een Heilig Jaar wordt ook altijd letterlijk gemarkeerd met het openen van de heilige deur van de Sint Pieter in Rome. Het is voor de gelovige een symbolisch startpunt voor de vergeving van zonden en biedt perspectief op het eeuwig leven.

De heilige deur is normaal gesproken gesloten en verzegeld. Er wordt zelfs een blinde muur voor gemetseld. Maar eens in de 25 jaar wordt hij geopend. Eigenlijk worden er vier deuren geopend: in de Sint Pieter, de Sint Jan van Lateranen, de Santa Maria Maggiore en de Sint Paulus buiten de Muren. Voor dit Heilig Jaar 2025 opende de onlangs overleden paus Franciscus op tweede kerstdag zelfs een vijfde heilige deur; die van de Romeinse gevangenis Rebibbia, als teken van hoop voor mensen en uitzicht.

De heilige deur van de Sint Pieter is de belangrijkste heilige deur en is in de façade van de kerk de meest rechtse van de vijf deuren. In 1950 kreeg Vico Consorti van paus Pius XII de opdracht ze te maken. Op de deur zijn zestien bronzen reliëfs aangebracht waarin de hele heilsgeschiedenis te zien is. Van de verdrijving van Adam en Eva uit het paradijs (linksboven), via wonderen die Jezus deed en bijzondere ontmoetingen die Hij tijdens zijn leven had. Zijn lijden, sterven en opstanding en eindigend (rechtsonder) met de bekringing van Paulus en opening van de heilige deur. ■

Bekijk ook de video
waarin paus Franciscus
de heilige deur opent.

Door Ingrid Henkemans, Erfgoedexpert Museum
Catharijneconvent

5 X Romebedevaart

Door Celine Timmerman

Eind april was de landelijke bedevaart naar Rome in het kader van het Jubeljaar 2025.

We reisden met de 160 pelgrims uit het bisdom Rotterdam mee.

Wat maakten zij mee? Zie hier vijf hoogtepunten.

1

Vol verwachting voor het eerst samen vieren

“Ik hoop God weer te ontmoeten”

Beelden: Ramon Mangold & Bisdom Rotterdam

Alsof er een grote reünie gaande is. Zo lijkt het zondag 27 april wanneer alle pelgrims uit het bisdom Rotterdam elkaar ontmoeten in Rome. De buspelgrims vertrokken al op zaterdag, de andere bedevaartgangers landden deze ochtend met het vliegtuig in Rome. Omdat de reizigers met het vliegtuig nog geen viering hebben kunnen bijwonen, is er een eucharistieviering in de kapel van hotel La Salle. “We zijn onderweg als pelgrims van hoop en ook de komende dagen zullen we dat meerdere keren horen”, zegt bisschop Van den Hende. Het is voor Ria en Marien in ’t Veen van de Christus Koning parochie uit Bergschenhoek de eerste keer dat ze als pelgrim Rome bezoeken. Ria: “Ik hoop dat ik hier mensen ga ontmoeten en dat we ons samen verbonden voelen.” De Friese Riky Jeeninga-Westenbroek sloot zich aan bij het bisdom Rotterdam. Ze hoopt tijdens de pelgrimage God weer te ontmoeten. “En dat het mijn gebedsleven weer mag verdiepen.” ■

Door de eerste heilige deur

Honderden vragen en intenties in Friezenkerk

Na de eerste overnachting in Rome komt de groep in de Friezenkerk bij elkaar voor de catechese door bisschop Van den Hende. Samen met de pelgrims uit de bisdommen Haarlem-Amsterdam en Groningen-Leeuwarden wordt in diezelfde kerk de eucharistie gevierd. Tijdens de viering staat er een doos met gebedskaarten uit het bisdom Rotterdam voor het altaar. Er zitten honderden vragen en intenties in uit het bisdom Rotterdam, die aan de Heer hier in gebed worden voorgelegd. De doos zal de hele bedevaart blijven staan om op 31 mei mee te gaan op de dagbedevaart naar Heiloo.

De groep gaat na de viering door de heilige deur van Sint Jan van Lateranen. Dit is één van de vier basilieken die dit heilig jaar een heilige deur hebben geopend. Aniek en Maarten van der Velden vertellen over de Romeinse oudheid in Rome. Ze zijn docent Grieks en Latijn en komen vaak met hun leerlingen naar deze stad. “We vinden het mooi nu ook volwassenen kennis te laten maken met de gebouwen en kunst”, zegt Maarten. “Zo leveren we een bijdrage aan de bedevaart.” Dat het wat anders is dan pubers rondleiden, weet Aniek inmiddels ook. “Ook volwassenen hebben zo hun eigen uitdagingen. Inmiddels hebben we een goedlopend programma.” ■

In processie met 1100 Nederlanders

‘Het is specialer dan wanneer je als toerist gaat’

Vandaag lopen de Rotterdamse deelnemers aan de landelijke Romebedevaart samen met alle andere Nederlandse pelgrims door de heilige deur in de Sint-Pietersbasiliek. Het is indrukwekkend om de 1100 Nederlandse pelgrims onder de Italiaanse zon bijeen te zien. Voorop lopen twee jongeren met het kruisbeeld, gevolgd door kardinaal Eijk en de andere aanwezige bisschoppen. De jongeren, de gezinnen en vervolgens alle andere pelgrims uit de Nederlandse bisdommen volgen al biddend.

Sonja en Paul van Leeuwen uit Waddinxveen zijn met hun twee kinderen aanwezig. “Om met zoveel mede-pelgrims door de heilige deur te gaan maakt het specialer dan wanneer je als toerist gaat,” zegt Sonja. Paul vindt het indrukwekkend om door een heilige deur te lopen omdat deze maar eens in de 25 jaar open is. “Paus Franciscus heeft hem geopend, dus dat maakt het helemaal bijzonder nu hij met Tweede Paasdag naar onze lieve Heer is gegaan.” Sonja hoopt dat hun zonen zien dat zij niet de enige gelovige jongeren zijn. “Hier zijn best veel jongeren. Ze zijn dus niet alleen.” ■

Naar de kerk waar paus Franciscus ligt begraven

‘Hoop is voor mij Jezus’

Binnen een week nadat de paus is begraven, al zijn graf bezoeken. Niemand van de aanwezigen had dit ooit gedacht, maar het staat toch te gebeuren. De pelgrims passeren de heilige deur in de basiliek Santa Maria Maggiore, vieren de eucharistie en bezoeken het graf van paus Franciscus. Jongeren Caroline en Lisette zijn ervan onder de indruk. Lisette: “Het is voor mij de eerste keer dat een paus overlijdt. Ik heb Franciscus altijd sympathiek gevonden omdat hij probeerde te luisteren naar anderen. Ik ben heel blij dat we de mogelijkheid hebben om hem hier te bezoeken.” Caroline is nog onder de indruk van de mis met alle Nederlanders, gisteren in de basiliek. “De bisschoppen bleven ook eten bij ons in het klooster. Daarna gingen wij met onze bisschop de stad in en kregen we een rondleiding van hem. Op die manier wordt alles toegankelijker en concreter omdat Rome altijd ver weg heeft gevoeld.” Dit Heilig Jaar staat in het teken van hoop, iedereen vult dat anders in. Caroline: “Hoop is voor mij Jezus. Om Hem te ontmoeten in de hemel.” Lisette: “Voor mij is hoop liefde, want met liefde ben je verbonden met elkaar.” ■

Zegen met bloedrelik Laurentius

‘Hij heeft zijn pelgrimstocht voltooid’

Op deze laatste bedevaartsdag verzamelt de groep Rotterdamse pelgrims in de kerk San Lorenzo in Panisperna. Dit is de plek waar de heilige Laurentius, de patroonheilige van bisdom Rotterdam, is gedood. De priester van de kerk stelt een bloedrelik van Laurentius beschikbaar die aan het eind van de viering op het altaar wordt geplaatst. De bisschop zegent de pelgrims ermee. “Laurentius is ons voorgegaan op de weg met de Heer”, zegt hij. “Hij heeft zijn pelgrimstocht voltooid, want hij is nu bij God. Moge hij met ons gebed verbonden blijven en ons in zijn gebed gedenken als pelgriemerende kerk van Rotterdam.” ’s Middags komen alle Nederlandse pelgrims samen in de basiliek Sint-Paulus Buiten de Muren voor een zendingsviering. Het is de vierde en laatste heilige deur waar de groep doorheen gaat. Bisschop Van den Hende: “Wat blijft

er van deze dagen hangen? Wat blijft er aan woorden van de Heer in mijn hart bewaard? Wat komt er terecht van het beantwoorden van mijn roeping?” Jelle uit Den Haag neemt vooral het thuisgevoel mee dat hij in Rome heeft ervaren. “En dat het soms om de kleine momenten gaat waar je hoop uit kunt halen. Ik heb nu wel een ander gevoel van hoop en kan vreugde in allerlei momenten vinden. Dat is de opdracht die ik meeneem naar huis: die vreugde uitstralen naar anderen.” Annie Vermunt kan moeilijk omschrijven wat zo’n week met haar heeft gedaan. “Als ik het probeer, schiet er een brok in mijn keel. Zo samen met jonge en oudere gelovigen in Rome, als pelgrims van hoop, met elkaar vol vertrouwen de toekomst in. Het volgende Jubeljaar haal ik niet, maar dit geeft genoeg mee voor de jaren die me resten.” ■

DRIE MANIEREN

om hoop te oefenen

Door: bisschop Van den Hende

In Rome begon op maandag 28 april het bedevaartprogramma van de Rotterdamse pelgrims met een catechese van bisschop Van den Hende. In de Friezenkerk sprak de bisschop sprak over de christelijke hoop.

Paus Franciscus heeft dit Heilig Jaar als thema meegegeven: pelgrims van hoop. Wij zijn onderweg van de wieg tot het graf en in die zin op reis door het leven, om uiteindelijk in het eeuwig leven de Heer zelf te mogen ontmoeten. We zijn pelgrims, want op weg naar onze eindbestemming bij de Heer.

De brief die paus Franciscus schreef voor het Heilig Jaar heeft als titel: de hoop wordt niet teleurgesteld (Spes non confundit). Het zijn woorden van de apostel Paulus uit de Romeinenbrief: "De hoop wordt niet teleurgesteld want Gods liefde is in ons hart uitgestort door de Heilige Geest, die ons wordt geschonken" (Romeinen 5, 5). De christelijke hoop heeft niet te maken met alleen maar wat we zelf kunnen opbrengen. Het is evenmin een kwestie van karakter. Soms zeggen mensen: ik ben een hoopvol mens, dat heb ik van mijn moeder of van mijn vader. Maar dat is niet genoeg als het gaat om de christelijke hoop. Want christelijke hoop is niet los van God verkrijgbaar.

HET GOEDE DOEN

Christelijke hoop is geworteld in de persoon van Jezus Christus die gestorven en verrezen is. Wij mogen ons oefenen in de hoop die Christus is. We mogen tekens van hoop zien waar mensen in kracht van de Geest het goede doen, ook al lijkt het zinloos of slechts een druppel op de gloeiende plaat. Het is het goede werk van Christus zelf. Om als leerlingen van Christus een teken van hoop

te kunnen zijn, zijn drie dingen belangrijk.

(1) Dat je trouw blijft aan het gebed en aan het vieren van de sacramenten. (2) Dat je je durft te verdiepen in het geloof, onder andere om ervan te kunnen vertellen en getuigen. (3) Dat je je hart laat spreken als het gaat om naastenliefde en caritas. Kortom: de drievoudige zending van de Kerk, waar we allemaal een deel van mogen oppakken: het vieren (liturgie), het leren (in catechese en verkondiging het geloof ontvangen en verspreiden) en caritas en diaconie (dienen van de ander in de naam van Jezus).

GESLOTEN DEUREN EN RAMEN

Zo, zegt paus Franciscus, kunnen we niet alleen de hoop ontvangen maar ook zelf een teken van hoop worden. Iemand vraagt: waarom ga jij nog steeds naar die buurvrouw, ze moppert alleen maar, geen wonder dat ze eenzaam is. En dan kunnen wij zeggen: toch ga ik naar haar toe, want Jezus vraagt mij om een teken van hoop te zijn en die barrière van het gesloten hart te doorbreken, zoals Jezus zelf deed als de verrezen Heer (Johannes 20, 19-31). De deuren en ramen waren door de apostelen dichtgedaan, omdat zij bang waren ook opgepakt te worden en gekruisigd. Maar de verrezen Heer komt binnen en zegt: vrede zij u. U kunt daar misschien aan denken als u met hoop en liefde weet door te dringen in de gesloten kamer van een mens die eenzaam is. Ook dan zegt u door er te zijn in Christus' naam: vrede zij u. ►

**'Wij mogen
ons oefenen
in de hoop die
Christus is'**

Paus Franciscus heeft ons in zijn brief voor het Heilig Jaar gevraagd om 'bewegingen van hoop' te maken naar zieken, naar jongeren en ouderen die eenzaam zijn, naar vluchtelingen en vreemden, naar armen. Je hart openzetten en zien wat de Heer je ingeeft te doen.

HOOP STAAT ONDER DRUK

Het gaat er om als christenen werkelijk een teken van hoop te zijn en ook in de naam van de Heer die hoop te verspreiden. Kunnen we ons daarin oefenen? Immers, een beroemd document uit het Tweede Vaticaans Concilie (60 jaar geleden) over de Kerk in de wereld, begint met heel reëel te zeggen dat de vreugde en de hoop, het leed en de angst van de hedendaagse mens [...] ook onze vreugde en hoop, leed en angst zijn als Christus' leerlingen. Er is niets echt menselijks of het vindt weerklink in ons hart (pastorale constitutie *Gaudium et Spes*, artikel 1). We moeten eerlijk zeggen dat we deel zijn van de wereld, al gaan we er niet in op. Hoop staat vaak onder druk. Ook wij delen zoals alle andere mensen in angst en teleurstelling en in moeilijkheden. En toch is de christelijke hoop niet een nooduitgang, maar de weg ten leven.

HOOP INOEFENEN

Paus Benedictus XVI noemt in de encycliek *Spe salvi* drie manieren om de hoop in te oefenen. Op de eerste plaats

'Het gesprek met God maakt ons hart open en als het maar op een kiertje staat, zal God in het gebed ons hart verder open maken'

door steeds opnieuw te bidden. Het gesprek met God maakt ons hart open en als het maar op een kiertje staat, zal God in het gebed ons hart verder open maken. Hoe oefenen wij de hoop? Paus Benedictus zegt door allereerst te blijven bidden en zo je hart te openen voor God en voor je naasten en dan niet alleen ontvankelijk te zijn voor de hoop, maar ook een instrument van hoop te kunnen worden. Ook de tweede manier om de hoop te oefenen, zegt paus Benedictus, is heel belangrijk en vele heiligen hebben het ook gedaan. Dat is namelijk door mee te werken met het Koninkrijk van God. Wij kunnen aan de groei van

het Koninkrijk van God meewerken, zoals vele heiligen gedaan hebben door eindeloze liefde voor de naaste, door getuigenis af te leggen van je geloof aan mensen die vragen stellen en ook door werkelijk te blijven bidden en te vieren.

In de derde plaats kunnen we oefenen in hoop door onze voorbereiding op het laatste Oordeel. Dat perspectief van het oordeel schrikt ons misschien vaak af, maar laat het niet tot uitstel leiden. Denk nu al elke dag na over je geweten, over de hoop die in je leeft en hoe Gods rechtvaardigheid veel in ons hart kan rechtzetten. En dat Gods rechtvaardigheid altijd hand in hand gaat met zijn barmhartigheid.

PELGRIMS VAN HOOP

Onze hoop is Christus zelf, die gestorven en verzezen is. We kunnen die hoop van Christus niet alleen voor onszelf houden, maar moeten die delen met alle mensen van goede wil. Zo kunnen wij als Kerk een instrument zijn van God in de wereld van nu. En als we die hoop onder druk zien staan, laten we dan groeien in hoop door te blijven bidden om openheid tot God en de naasten, door mee te blijven werken aan het rijk van God door concrete daden en woorden van barmhartigheid en liefde. En door ons nu al voor te bereiden op de ontmoeting met God als het oordeel over je wordt uitgesproken. Vertrouw dan op Gods rechtvaardigheid en vraag om zijn barmhartigheid en probeer nu al te leven als een kind van God, geschapen naar Gods beeld en gelijkenis (Genesis 1, 26-27).

Ik wens u als pelgrims van hoop veel succes om daarin te groeien. Als Kerk hebben we elkaar nodig om elkaar te bemoedigen. We zijn geroepen door de Heer om pelgrim van hoop te zijn. Daar ben je je hele leven mee bezig en ik hoop dat Gods geestkracht ons daartoe in staat stelt. ■

Scan de QR-code voor de volledige tekst van de catechesis van de bisschop.

Beeld: Ramon Mangold

Kijk – Luister

Tijdens de Romebedevaart maakte het bisdom Rotterdam podcasts met korte interviews. Katholiekleven.nl maakte video's. Bisschop Van den Hende koos telkens een 'foto van de dag' die hij toelichtte op de bisdomwebsite.

Zondag 27 april

Alle pelgrims komen aan in Rome. Ria en Marien in 't Veen en Ricky Jeeninga-Westenbroek vertellen in de podcast wat ze hopen van deze bedevaart in het Heilig Jaar 'pelgrims van hoop'. Bisschop Van den Hende is te gast in het Geloofsgesprek op NPO2. De bisschop reageert op het overlijden van paus Franciscus en vertelt over de bedevaart.

Maandag 28 april

Bisschop Van den Hende geeft in de Friezenkerk een catechese over hoop. Als foto van de dag kiest hij een afbeelding van de doos met gebedsintenties die in Rotterdam zijn ingezameld bij de chrismamis en daarna meegenomen naar Rome. "Al die gebeden en intenties die zijn bijeengebracht, zijn een uiting van het geloof en de hoop van velen dat de Heer naar ons bidden luistert en zijn hart voor ons opent als wij onze vragen en noden aan Hem voorleggen", aldus de bisschop. Aniek en Maarten van der Velden leiden een deelgroep en vertellen in de podcast over hun ervaringen.

Dinsdag 29 april

De pelgrims gaan door de heilige deur van de Sint Pieter en vieren

daar de eucharistie. Kardinaal Eijk is hoofdcelebrant. Katholiekleven.nl maakte een videoregistratie van de viering. In een podcast vertellen Sonja en Paul van Leeuwen wat ze hopen van deze bedevaart. Op de foto van de dag gaan pelgrims door de heilige deur. Die is alleen open in een Heilig Jaar en verwijst naar Christus die de Goede Herder is en die zich "de deur van de schapen" noemt, en die zegt: "Ik ben de deur, als iemand door Mij binnenkomt, zal hij worden gered; hij zal in- en uitgaan en weide vinden" (cf. Johannes 10, 9).

Woensdag 30 april

In de basiliek Santa Maria Maggiore bevindt zich de derde heilige deur waar de pelgrims doorheen gaan. Hier is vier dagen eerder paus Franciscus begraven. In de podcast vertellen jongeren erover. Mgr. Woorts (aartsbisdom Utrecht, bisschop-referent voor bedevaarten) is hoofdcelebrant in de eucharistieviering. Een videoregistratie staat op katholiekleven.nl. De foto van de dag is een groepsfoto van de Rotterdamse pelgrims.

Donderdag 1 mei

De kerk San Lorenzo in Panisperna is gebouwd op de plek waar diaken Laurentius, patroonheilige van het

bisdom, de marteldood stierf. Diaken Henk van Zoelen vertelt erover. De Rotterdamse pelgrims vieren met de bisschop de eucharistie in deze kerk. "Diaken Laurentius heeft in zijn korte leven het dienstwerk van de naastenliefde voorgeleefd en uitgedragen", zegt de bisschop bij de foto van de dag. In de podcast vertellen deelnemers wat ze aan hoop meenemen van deze bedevaart. 's Middags gaan alle pelgrims door de heilige deur van de basiliek Sint-Paulus Buiten de Muren. Bisschop Van den Hende is daar voorganger in de zendingsviering. Hij roept op om het geloof te bewaren, verdiepen en verspreiden. Een videoregistratie staat op katholiekleven.nl. Jongeren uit het bisdom bezoeken Sant'Egidio en horen daar over het werk voor de daklozen: de 'vrienden van de straat'.

Vrijdag 2 mei

In alle vroegte vertrekken de pelgrims uit Rome. De vliegtuigpelgrims komen in de loop van de dag thuis. De buspelgrims zondagavond laat. Bisschop Van den Hende kiest als laatste foto van de dag de medaillons van pausen in de basiliek Sint-Paulus Buiten de Muren. Naast paus Franciscus is een lege plek voor zijn opvolger die dan nog gekozen moet worden.

Bekijk de 'foto's van de dag'

Luister de podcasts

Bekijk de video's via de playlist

A man with short brown hair and glasses, wearing a black t-shirt and black pants, is sitting on stone steps in front of a large, dark wooden door. He is smiling and has his hands clasped in his lap. The background shows a textured wall and some greenery at the bottom.

Kiezen voor **DE KERK**

Door Celine Timmerman

Waarom kiezen mensen op latere leeftijd voor de Katholieke Kerk? In Kiezen voor de Kerk vragen we het aan recent verwelkomde kerktoetreders. Deze keer Sybren Deuzeman (32).

Sybren Deuzeman:

'Nu heb ik het vertrouwen dat ik op God mag bouwen'

Hoe ben je met het geloof in aanraking gekomen?

"Ik ben gedoopt in de Gereformeerde Kerk. Mijn vader is dominee en ik heb dus het geloof van huis uit meegekregen. Toen ik acht jaar oud was, zijn mijn ouders gescheiden. Daarna kwam ik minder in de kerk. Toen mijn broer katholiek werd omdat hij met een Poolse trouwde, kwam ik in aanraking met hetatholicisme. Zo nu en dan ging ik naar een mis, ook tijdens mijn studententijd in Groningen. In de coronatijd volgde ik online wat katholieken, waarna ik in 2022 met Pinksteren de kerkklokken hoorde luiden. Toen besloot ik: ik ga naar de katholieke kerk voor een viering. Bij het koffie drinken werd ik direct aangesproken en gevraagd om in het koor plaats te nemen. Terwijl ik én niet katholiek was én niet kon zingen."

Was dat het kantelpunt om je te laten vormen?

"Ja, want toen ervoer ik de Heilige Geest die aan het werk was. Tijdens Pinksteren ook nog. Ik leende de catechismus van mijn bekeerde broer en meldde mij bij de diaken voor een geloofscursus. Toen heb ik mij laten vormen, omdat ik tijdens de cursus antwoord had gekregen op de vraag of wetenschap en geloof wel samen kunnen. Dat kan, die twee kunnen voor mij naast elkaar leven."

Wat raakt je zo in het katholieke geloof?

"Ik vind het geloof een rijkdom en een grote veelzijdigheid hebben. Je kunt op duizend manieren je

bewijzen aan God. Alleen, maar ook met de geloofsgemeenschap. Je kunt bij Hem zijn wie je bent en je mag je eigen weg vinden."

Ben je door je toetreding tot de Katholieke Kerk veranderd?

"Ja, want hiervoor was ik hyperactief. Ik wilde de hele wereld veranderen, van het klimaat tot armoede. Ik demonstreerde in Parijs bij de klimaatconferentie en demonstreerde voor het sluiten van bruinkoolmijnen. Want als ik het niet deed, wie dan? Nu heb ik het vertrouwen gekregen dat ik op God mag bouwen. Ik mag mijn aandeel leveren, de rest ligt in zijn handen."

Wat heeft hetatholicisme tot nu toe toegevoegd aan je leven?

"Het heeft rust gebracht. Ik luister beter naar mensen om mij heen, waardoor ik meer doe wat er nodig is dan wat ik dénk dat er nodig is. En meer naar de kerk gaan, dat is ook echt een toevoeging. Ik ga ook meer op bedevaart, zoals naar Rome."

Hoe reageerde je omgeving op je bekering?

"Heel positief. Zeker mijn familie, daar was het geen enkel probleem. Iedereen snapte dat ik deze keuze maakte, ook mijn vader. Hij is vooral heel blij dat ik weer met het geloof bezig ben. Mijn vrienden reageerden niet negatief. Ook niet heel positief, maar gewoon normaal. Ik zat in het Haagse bestuur van GroenLinks. Ik heb ze onze kerststal laten zien met Kerstmis. Ook zij vinden het helemaal prima." ■

Zoekend naar Licht

Door Jolanda de Wolf

Michel Zoeteman (28) is vorig jaar Pasen gedoopt. Eind april ging hij met de groep van het bisdom Rotterdam mee op de Romereis Pelgrims van Hoop. Op de vraag welk lied voor hem hoop uitdrukt, antwoordt Zoeteman: "Zoekend naar licht, oftewel Christ be our light." Een lied dat hij voor het eerst hoorde op kerstavond 2023.

Michel Zoeteman: "Het thema van het lied 'Christ be our light' is licht in de duisternis. Dit sluit natuurlijk aan bij de evangelietekst: 'Het Licht heeft in de duisternis geschinen.' Maar het was voor mij niet alleen een mooi kerstlied; ik heb het licht van Christus in mijn leven ervaren."

NIET ALLEEN

"Al langere tijd heb ik last van gezondheidsproblemen. Ik heb chronische hoofdpijnen en heb daardoor veel activiteiten moeten opgeven. Toen ik als geloofsleerling in mijn parochie volgde, zei de diaken het zo: 'De kruisdood van Christus is er geweest om in de verste uithoeken van menselijke pijn en verlatenheid het licht te laten schijnen.' Christus heeft alles van ons mensen bestaan gedeeld. Alles wat ik meemaak, hoef ik niet alleen te dragen."

MOED

"In het lied spreekt de zin 'Looking for hope, many despair' mij aan. Wat dat voor mij uitdrukt? Soms laat je de moed zakken en denk je bij jezelf: bekijk het allemaal maar. Dat ik in een dergelijk moment toch het licht van Christus mag blijven zoeken, dat maakt een groot verschil. Die zin is voor mij herkenbaar. Ik voel het! Het lied gaat over licht, dus ook over goed en kwaad. Je probeert

je eigen fouten onder ogen te zien als christen. Maar je hoeft niet te wanhopen. Je mag elke keer weer opnieuw beginnen. Het geloof heeft voor mij de hoop teruggebracht."

Sinds het lied Christ be our light werd geschreven door de Engelse Bernadette Farrell zijn er vele versies van gemaakt. Het lied leent zich zeer om te variëren. Variëren in tempo, in meerstemmigheid en instrumenten, waardoor het lied telkens een heel ander karakter krijgt. Ook zijn er Nederlandstalige versies te vinden.

ZINGEVING

"Ook op het gebied van zinging is er voor mij veel veranderd. Ik haalde vroeger veel voldoening uit de dingen die ik deed: studie, sport, al mijn sociale contacten. Ik was best prestatiegericht. Van de jezuïeten heb ik iets belangrijks geleerd. Het is

vervat in hun spreuk 'Ad maiorem Dei gloriam', wat betekent: ter meerdere glorie van God. Als je de dingen op zo'n manier doet dat je God ermee eert, dan is iets kleins óók betekenisvol."

ROMEREIS

"Het samen met medegelovigen op weg zijn op de Romereis was een prachtige ervaring. De reis verliep anders dan we hadden gedacht. Paus Franciscus overleed en de begrafenisplechtigheid was op onze dag van vertrek. De vrijdagavond daarvoor gingen we met een groepje naar Utrecht en overnachtten we bij de Augustijnen. Dat was voor mij voor het eerst, overnachten in een klooster. Maar het was ook Koningsnacht. Je hoorde het gedruis in de stad. Harde muziek. Met dreunende bassen: toef, toef toef. Normaal gesproken zou ik angst hebben dat ik niet zou kunnen slapen en dat dat weer mijn hoofdpijnen zou verergeren. Maar dit keer lukte het me om het los te laten. Dat is de hele reis zo gebleven."

"Op woensdag stond de mis in de Santa Maria Maggiorekerk op het programma. Daar hebben we even de kans gehad om het graf van paus Franciscus te bezoeken. Met een hoofdknikje heb ik dankjewel gezegd. De Romereis heeft bij mij opnieuw veel in beweging gezet. Ik wil andere gelovigen wat vaker opzoeken, actief worden in mijn parochie. Want dit alles wil ik heel graag vasthouden." ■

Beeld: Bisdom Rotterdam

1. Long-ing for light, we wait in dark-ness. Long-ing for
truth, we turn to you. Make us your own,
your ho - ly peo-ple, light for the world to see._____

Refrein

Christ, be our light! Shine in our hearts. Shine through the
dark - ness. Christ, be our light! Shine in your
church gath - ered to - day._____

*Christ Be Our Light. Bernadette Farrell. Text and music
© 1993, Bernadette Farrell*

Luister het lied online in verschillende versies!

*Christ, Be Our Light -
Bernadette Farrell*

*University of the Notre
Dame Folk Choir*

*Nederlandse versie -
Zoekend naar licht*

Paus Franciscus en paus Leo XIV

Door Daphne van Rosendaal

*Op 21 april, tweede paasdag, overleed paus Franciscus rond 8.00 uur in de ochtend.
Kort voor Pasen was hij uit het ziekenhuis teruggekeerd naar het Vaticaan.*

“Op het hoogfeest van Pasen kwam paus Franciscus voor het laatst op het balkon van de Sint Pieter in Rome, om te bidden om zegen over de Kerk en de wereld, Urbi et Orbi. We hadden toen niet kunnen denken dat paus Franciscus in de ochtend van tweede paasdag zou sterven. Zijn sterven was niet onverwachts maar wel plotseling”, zei bisschop Van den Hende bij het overlijden van paus Franciscus.

Ook aan het begin van zijn pontificaat was er gebed van de paus op het balkon van de Sint Pieter. “Hij trad als nieuwe paus naar voren met de naam Franciscus, boog het hoofd en vroeg aan de mensen om voor hem te bidden”, aldus de bisschop. Nog een ander belangrijk moment van gebed staat op het netvlies van velen: de paus die tijdens de coronapandemie een leeg Sint-Pietersplein zegende met de monstrans.

PAUS FRANCISCUS

Bij zijn aantreden in 2013 koos kardinaal Jorge Mario Bergoglio de naam ‘Franciscus’, naar de heilige Franciscus van Assisi die geldt als een man van de armen, de eenvoud, de interreligieuze dialoog, de zorg voor de schepping en van vrede. Paus Franciscus riep een extra Heilig Jaar uit: het jaar van barmhartigheid. En hij vestigde de aandacht op synodaliteit in de Kerk, want, zo zei hij: “De wereld waarin wij leven en waarin wij geroepen zijn om lief te hebben en te dienen, die vraagt dat de Kerk samenwerking in alle aspecten van haar zending versterkt.” Met het overlijden van paus Franciscus begonnen negen dagen van rouw. Aan het eind daarvan volgde de uitvaart op 26 april. De laatste pausen zijn begraven in de Sint Pieter, maar paus Franciscus werd begraven in de basiliek Santa Maria Maggiore. Daar rusten ook andere pausen, onder wie paus Sixtus V (†1590) en paus Paulus V (†1621). De laatste paus die buiten het Vaticaan werd bijgezet, was paus Leo XIII (†1903), in de Sint-Jan van Lateranen.

PAUSKEUZE

Op woensdag 7 mei startte in Rome het conclaaf en al op donderdag 8 mei kwam

Beelden: Ramon Mangold

In Den Haag werd op 24 april een H. Mis van requiem gehouden van het bisdom en de nuntiatuur voor de overleden paus.

'In onze tijd biedt de Kerk aan iedereen de schatkamer van haar sociale leer aan als antwoord op een nieuwe industriële revolutie'

er na vier stemrondes rond 18.00 uur witte rook uit de schoorsteen van de Sixtijnse Kapel. De kardinalen kozen uit hun midden kardinaal Robert Francis Prevost (69). Om 19.30 uur werd hij gepresenteerd met de bekende woorden “habemus papam”. Hij koos de naam Leo XIV en hij groette de mensen op het Sint-Pietersplein met de woorden “Vrede zij u!”, woorden van Christus na zijn verrijzenis. “Daarmee pakte paus Leo de draad op van de boodschap van Pasen”, constateerde bisschop Van den Hende. “Hij zette hiermee meteen bij zijn aantreden de toon. Hij gelooft in het eeuwig leven, hij gelooft in de liefde van Jezus Christus en die wil hij alle mensen in de wereld, ook in oorlogsgebieden, toebidden en toewensen.”

PAUS LEO

De naam Leo XIV verwijst naar paus Leo XIII (1878-1903), een paus die erg belangrijk is geweest voor de ontwikkeling van de sociale leer van de Kerk. In de periode van de industriële revolutie schreef paus Leo XIII de encycliek *Rerum novarum* ('Over de nieuwe dingen', 1891). Hierin formuleerde hij de uitgangspunten van de sociale leer van de Kerk en schreef hij over de rechten van arbeiders en de

waardigheid van de menselijke persoon, over de mogelijkheid om een gezin te vormen, onderwijs te volgen en het recht op gezondheidszorg. In een toespraak tot het college van kardinalen op 10 mei zei paus Leo XIV over de naam die hij koos: “Ik heb gekozen voor de naam Leo XIV. Daar zijn verschillende redenen voor, maar vooral omdat paus Leo XIII in zijn historische encycliek *Rerum novarum* de sociale kwestie behandelde in de context van de eerste grote industriële revolutie. In onze tijd biedt de Kerk aan iedereen de schatkamer van haar sociale leer aan als antwoord op een nieuwe industriële revolutie en op ontwikkelingen op het gebied van kunstmatige intelligentie die nieuwe uitdagingen vormen voor de verdediging van menselijke waardigheid, rechtvaardigheid en arbeid.”

KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE

Kort daarna zei hij daarover, in een bijeenkomst met journalisten die verslag deden van het conclaaf, op 12 mei: “Communicatie is niet alleen het overbrengen van informatie, maar ook het creëren van een cultuur, van menselijke en digitale omgevingen die ruimtes worden voor dialoog en discussie. Als we kijken naar hoe de technologie zich

ontwikkelt, wordt deze missie steeds noodzakelijker. Ik denk in het bijzonder aan kunstmatige intelligentie, met haar immense potentieel, dat niettemin verantwoordelijkheid en onderscheidingsvermogen vereist om ervoor te zorgen dat het kan worden gebruikt ten goede van iedereen, zodat het de hele mensheid ten goede kan komen.”

EEN ANDERE KIJK

Een van de belangrijkste uitdagingen vandaag de dag is “het bevorderen van communicatie die ons uit de ‘Toren van Babel’ kan halen waarin we ons soms bevinden, uit de verwarring van liefdeloze talen die vaak ideologisch of partijdig zijn”, zei hij en hij citeerde woorden van paus Franciscus uit zijn boodschap voor de Wereldcommunicatiedag (1 juni): “Laten we communicatie ontwapenen van alle vooroordelen en wrok, fanatisme en zelfs haat; laten we communicatie bevrijden van agressie. [...] Laten we woorden ontwapenen en we zullen helpen de wereld te ontwapenen. Ontwapende en ontwapenende communicatie stelt ons in staat een andere kijk op de wereld te delen, en te handelen op een manier die in overeenstemming is met onze menselijke waardigheid.” ■

HEILIG JAAR: *Maria troost*

Vanwege het Heilig Jaar organiseerde het bisdom een bedevaart naar het heiligdom van Onze Lieve Vrouw ter Nood in Heiloo.

Bijna 800 pelgrims gingen in op de uitnodiging om samen op bisdombedevaart te gaan op zaterdag 31 mei naar Heiloo. De dag begon met een eucharistieviering in de kerk op het heiligdom. Bisschop Van den Hende was hoofdclebrant, bisschop Hendriks van het bisdom Haarlem-Amsterdam concelebreerde en priesters uit het bisdom Rotterdam. Diaken Van Zoelen en Winnubst assisteerden.

EEN MARIAVLAMMETJE

Onder de pelgrims is een groep bedevaartgangers van het R.-K. zorgcentrum Roomburgh in Leiden. “Het huis heeft een busje waar negen mensen in kunnen dus er was plek voor negen mensen om mee te gaan”, vertelt Geraldine Pohl. Ze woont in een aanleunwoning van Roomburgh. “Maria is zeer belangrijk voor mij”, vertelt ze. Bij haar doop is ze opgedragen aan Maria. “Het is als het ware

een Mariavlammetje in mijn leven. In de jaren '60 is dat vlammetje klein geworden. Maar toen ik eenmaal gepensioneerd was en ik meer tijd had om aan mijn geloof te besteden is het groot geworden. Het mooiste aan Maria vind ik haar liefde voor de wereld. En dat zij juist aan kinderen is verschenen in Fatima, in Lourdes, in Banneux. Ik heb veertig jaar voor de klas gestaan als onderwijzers op een school voor speciaal onderwijs. In de zestiger jaren was het niet makkelijk om je geloof vast te houden. Het was makkelijker om je van het geloof af te wenden. Ik heb toen niet direct gemerkt dat Maria me steunde. Je bent dan zo druk bezig met je werk en de leerlingen. Maar achteraf weet ik: zij heeft mij geholpen.”

OUDERDOM

Ook Cock de Vriend is erbij. Hij woont in Roomburgh in een aanleunwoning sinds

twee jaar geleden zijn vrouw was opgenomen in de verpleeghuisafdeling, omdat zij dementerend was. “Het is fijn om deze bedevaart mee te maken. Je bent op zo'n dag heel anders bezig dan normaal. Maria is degene die ik altijd aanroep, meestal 's avonds voor het slapengaan. Zij is mijn toevlucht. Mijn vrouw en ik hebben een paar hele moeilijke jaren gehad. Vooral de laatste maanden. Ze herkende mij de laatste weken niet meer en ze had veel pijn. Maar op een gegeven moment, toen ze een injectie tegen de pijn kreeg, herkende ze me plotseling. Dat was heel bijzonder. Ik zei: ga maar lekker liggen. Dat deed ze en de dag erna is ze overleden. Dat was twee weken geleden. We waren meer dan zestig jaar getrouwd.” “Je hebt allemaal wel eens wat met je gezondheid en dergelijke. Ik krijg steun van Maria, dingen vallen op hun plek. Ik ben nu 91 jaar en dan heb je wel eens momenten dat je je afvraagt: hoe verder? Vooral toen ik elke middag naar mijn vrouw Els toeging, terwijl ze me op het laatst niet meer kon herkennen. Dan kom je daar-

Beelden: Ramon Mangold

Pelgrims van zorgcentrum Roomburgh bij de gebedsviering met de bisschop.

in moeilijke tijden

Door Daphne van Roosendaal

vandaan en ben je eigenlijk doodop. Ik heb vaak gebeden: help mij hierbij. En dan merkte ik na een uurtje zitten: het gaat gelukkig weer.” In de middag sluiten de oude pelgrims samen met de bisschop hun bedevaart af met een korte gebedsviering. De bisschop geeft iedere pelgrim afzonderlijk de zegen met enkele persoonlijke woorden. “De Heer moge u zegenen en behoeden en u sterken op uw weg van dienst aan uw naaste... en steeds opnieuw inspireren om woorden van bemoediging te kunnen zeggen aan anderen. De Heer moge u zegenen en behoeden...”

MET HOOP VERDER

's Middags bidden pelgrims samen de rozenkrans, zingen Marialiederen in de kerk op het heiligdom en krijgen uitleg over de geschiedenis van de bedevaartplaats. De hele dag zijn priesters beschikbaar voor het sacrament van boete en verzoening. Een van hen is pater Pierre Kisangani. Hij is pater assumptionist, komt uit Congo en woont in Den Haag in de Franstalige

parochie Tous les Saints. “Toen ik een kind was kende ik missionarissen die uit Nederland naar Congo waren gekomen. Nu ben ik zelf missionaris in Nederland. Dat is heel bijzonder. Het is Gods plan”, zegt hij. Hij is al eerder een keer in Heiloo geweest maar dat was als bezoeker. “Nu ben ik hier op bedevaart, om biecht te horen en met de mensen te spreken over vragen die zij aan God willen voorleggen. Dat mensen hier naartoe komen om te bidden laat zien dat zij hun geloof willen bewaren, jong en oud. Het is goed om ons geloof te blijven voeden. Veel jongere mensen zijn niet meer betrokken bij de Kerk, maar hier zie je dat er geloof groeit. Dus laten we in dit Heilig Jaar met hoop voortgaan op onze weg. We mogen hopen dat er iets kan veranderen. Daarom moeten we ook bidden voor de wereld, voor vrede en voor al onze intenties.”

NIEUWE MOED

De afsluiting van de bedevaart is een Marialof met aanbidding van het allerheiligst Sacrament. De bisschop draagt

de monstrans met het Allerheiligste door de zijpaden en het middenpad van de kerk en zegent groepsgewijs de pelgrims. Dat de bedevaart naar Heiloo veel pelgrims nieuwe moed heeft gegeven, blijkt uit het spontane applaus dat klinkt als de viering voorbij is.

Hein Steneker coördineerde enkele bussen uit Rotterdam. Hij is werkzaam in diaconie en wijkpastoraat rond de Pax Christi kerk in Spangen. “In de bussen vanuit Rotterdam reisden onder meer mensen mee uit de Surinaamse parochie, mensen van de kathedraal, mensen van de Kaapverdiaanse parochie en uit andere parochies op de Rechtermaasoever. In totaal meer dan 150 personen.” Hein blikt terug op een mooie dag. “Mensen hebben veel troost en steun aan Maria, merk je. Zeker de mensen die moeite hebben om alle eindjes aan elkaar te knopen hebben het grote vertrouwen dat Maria hen troost in moeilijke tijden.” Maria, de moeder van Jezus, is voor velen moeder van hoop. ■

Bijna 800 pelgrims vierden deze dag samen de eucharistie.

Pater Pierre Kisangani reisde mee uit Den Haag en hoorde biecht.

Hoop: Een engel als reisgenoot

Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) beschouwt het Woord van God als een schatkamer die we als gelovige mensen telkens opnieuw moeten openen.

Door diaken Vincent de Haas (Katholieke Bijbelstichting KBS)

We lezen het boek Tobit. Een interessant bijbelboekje dat in onze tijd een novelle zou heten. Het staat in de katholieke canon van de Bijbel na de boeken Ezra en Nehemia, die over de terugkeer gaan na de ballingschap in Babel. Het boek Tobit is gesitueerd in Ninive in Assur, waar vele ballingen uit het Joodse Noordrijk wachtten tot ze kunnen terugkeren naar het beloofde land.

EEN REISGEZEL

Tobit heeft een zoon. Hij heet Tobias. Deze naam betekent zoveel als: God (JHWH) is mijn goed. Hij krijgt de opdracht het geld te halen dat zijn vader Tobit bij iemand had achtergelaten. Hij mag niet alleen op pad. Dus zoekt en vindt hij een reisgezel. Dat het de engel Rafaël is, weet Tobias niet. De missie om het geld te halen krijgt er overigens nog twee opdrachten bij: vind een vrouw en vind de ingrediënten voor de zalf om de ogen van vader Tobit te genezen.

ENGELN

Rafaël is een engel. Engelen staan voor allerlei taken. Ze vormen een verbinding tussen hemel en aarde. Denk aan het gezang 'In paradisum' dat bij uitvaarten klinkt. Dat gaat over engelen die de gestorvenen begeleiden naar de hemel. Engelen beschermen en begeleiden ons (denk bijvoorbeeld aan een beschermengel). En ze zijn boodschappers van God (zie bijvoorbeeld in Tussenbeide nr.

1 over de engelen bij het lege graf, Lukas 24, 1-7).

EEN HELPER

In het boek Tobit gaat het vooral om de opdracht die Rafaël heeft om Tobias te helpen zijn drie doelen te bereiken. De engel is hier dus een metgezel en helper. Hij helpt Tobias de man te vinden die het geld van zijn vader heeft. Hij helpt Tobias om een demon te verjagen bij Sara, een vrouw die zij op hun weg ontmoeten. De demon doodt degenen die Sara tot vrouw willen nemen (Tobit 6, 14). Rafaël helpt Tobias en Sara, omdat ze samen hun huwelijksnacht in gebed doorbrengen. Dat brengt hun beiden redding. En tenslotte helpt Rafaël Tobias met de zalf voor de ogen van zijn vader Tobit.

GOEDE WERKEN

Anna, de vrouw van Tobit, had haar man verweten toen hij blind was geworden: waar blijf je nu met je goede werken? Maar aan het eind van het boek openbaart de engel Rafaël wie hij is. Hij zegt dan tegen Tobit en Tobias: "Bidden is iets goeds als het gepaard gaat met vasten, liefdadigheid en rechtvaardigheid. Eerlijke armoede gaat boven oneerlijke rijkdom. Beter is het aalmoezen te geven dan goud op te hopen. Want de aalmoes redt van de dood en reinigt van de zonde. Wie liefdadigheid en rechtvaardigheid beoefent zal het leven bezitten in overvloed" (Tobit 12, 8-9). ■

3 Tobit gaf hem toen het ontvangstbewijs en zei hem: 'Zoek een reisgezel. Ik zal hem zijn loon geven, als ik zolang nog leef.'
4 Ga nu op weg en haal het geld.'
5 Tobias ging iemand zoeken en hij vond Rafaël; dit was een engel, maar Tobias wist dat niet. Hij vroeg hem: 'Zoudt u met mij naar Rages in Medië kunnen reizen? Bent u in die streken bekend?' **6** Waarop de engel antwoordde: 'Ja, ik ken de weg en ik heb er eens overnacht bij onze landgenoot Gabaël.' **7** Hierop zei Tobias: 'Blijf op me wachten, dan ga ik het mijn vader vertellen.'
8 De engel antwoordde: 'Doe dat, maar maak het niet te lang.'
9 Zo kwam Tobias bij zijn vader met de boodschap: 'Vader, ik heb iemand gevonden die met me mee wil reizen.'

Tobit 5, 3-9

Rkbijbel.nl

INTERVIEW:

“Je kunt altijd een stapje meer zetten”

Door Daphne van Roosendaal

In de bul voor het Heilig Jaar schreef paus Franciscus over de geschiedenis van Jubeljaren in de Kerk. Hij noemde daarbij de pelgrimstocht naar Santiago de Compostela. In 1122 stond paus Callixtus het toe om daar het Jubeljaar te vieren, telkens als het feest van de apostel Jacobus (25 juli) op een zondag viel (Spes non confundit 5). “Dat is nog steeds zo”, vertelt Monique Walrave. “Elk jaar dat de feestdag van de apostel Jakobus op een zondag valt, is het een Heilig Jaar in Santiago. Ook met een heilige deur.”

Hoe raakte u betrokken bij Santiago?

“Veertien jaar geleden ben ik voor het eerst naar Santiago de Compostela gelopen. Toen ik daarvan terugkwam, werd ik gevraagd om bestuurslid te worden van het Nederlands Genootschap van Sint Jacob, dat inmiddels 15.000 leden

telt en dat zich bezighoudt met pelgrims die naar het graf van de heilige Jacobus wandelen of fietsen. In Santiago hebben we de ‘Huiskamer van de Lage Landen’ opgericht. Mensen die na een lange tocht aankomen in Santiago vallen vaak in een zwart gat. Je bent hele dagen op pad geweest, hebt veel mensen gesproken over dingen die je normaal niet zomaar aan een ander vertelt. De één loopt omdat hij of zij stopt met werken, een ander heeft iemand verloren, of de kinderen zijn het huis uit. Als je dan aankomt in Santiago is het belangrijk dat je je verhaal kwijt kunt. Dat kan bij de vrijwilligers van de Huiskamer. Want wat vragen mensen je als je weer thuiskomt? Hoeveel kilometer heb je gelopen? Hoe was het weer? Maar ze luisteren niet naar het eigenlijke verhaal: wat heeft het met jou gedaan?”

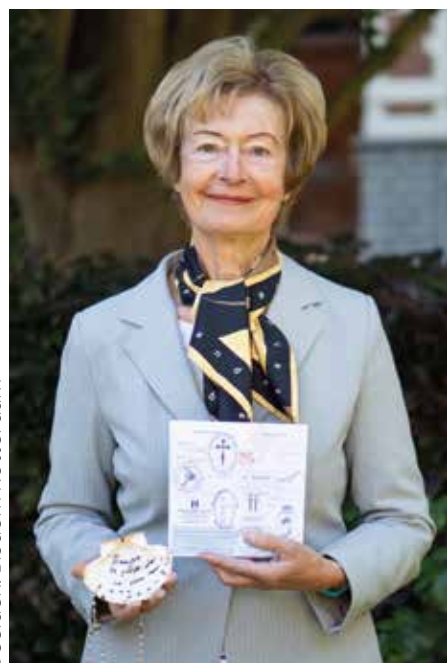
Wat heeft het met u gedaan?

“Ik was 64 jaar toen ik de eerste keer de camino liep. Met blaren en alles erop en eraan. Desondanks beviel het in de natuur zijn me, als een kerk open is naar de kerk gaan, de rozenkrans bidden. Ik voel me heel dicht bij de natuur en ook dicht bij mijn geloof. De camino heeft

altijd met mijn geloof te maken. Ik loop telkens een route van twee weken. In die tijd overweeg ik: Waar ben ik mee bezig? Hoe is mijn houding naar anderen toe? Hoe is mijn leven? Zijn er dingen die ik anders zou willen? Hoe kan ik dat aanpakken? Daarover nadenken kan ik alleen maar goed als ik de camino loop. Thuis kom ik door alle afspraken en activiteiten niet aan die vragen toe. Een vorige keer heb ik bijvoorbeeld toen ik terugkwam, besloten om vrijwilliger te worden in de sociaal geëngageerde Stadskaarsenmakerij in Delft.”

U hebt een aantal dingen meegenomen?

“Als je de camino loopt krijg je op de plekken waar je komt een stempel in je pelgrimsboekje of ‘credencial’. Aan het eind van je tocht ontvang je op basis van al die stempels een certificaat bij het pelgrimsbureau in Santiago de Compostela. Ook krijg je onderweg soms iets van de bewoners in een dorp of een stad. Zoals deze schelp waarop staat dat je altijd een stap extra kunt zetten. Die extra stap zetten heeft natuurlijk met hoop te maken.”

Beelden: Bisdrom Rotterdam

Wist u dat?

De camino kan ook worden gelopen voor een ander, 'pro vicarie'. Degene die loopt wordt beschouwd als de "voeten" van de persoon voor wie hij of zij loopt. Er zijn twee voorwaarden: (1) die persoon kan de camino niet zelf lopen, en (2) er moet een relatie zijn tussen "de voeten" en voor wie gelopen wordt. Arnoud Krever heeft de camino in totaal 35 keer gelopen. Hij loopt voor anderen en zegt daarover: "Als je naar Santiago loopt voor een ander die dat zelf niet kan, is die ander de eigenlijke pelgrim. Alle hemelse voordelen vallen hem of haar toe. Dat geeft hoop op een beter bestaan, ook na de dood. Die hoop wordt gedeeld door degene die in liefde voor de ander loopt."

Zijn wandelaars op de camino 'pelgrims van hoop'?

"Mensen gaan op weg, omdat ze ergens mee zitten. Ze hopen dat ze onderweg een oplossing vinden. Onderweg komen dingen in een ander perspectief te staan. Daardoor kun je hoop krijgen op hoe je verder moet. Je gaat niet zomaar op weg. Als je geen hoop hebt, begin je niet aan de pelgrimstocht. Ook vergeving speelt onderweg een rol, wanneer je nadenkt over je relatie tot God en tot anderen: Kan ik iemand vergeven? Kan ik weer contact opnemen en hoe? En ook: kan ik mezelf vergeven?"

"Als je naar Santiago loopt is dat fysiek een grote inspanning. De tocht is zwaar en je slaapt onderweg weinig. Maar je gaat die uitdaging aan: ik hoop dat ik Santiago bereik, want dat is mijn doel. En dan kom je in Santiago, je hebt je doel bereikt, maar dan gaat het er ook om wat je daarmee doet. Wordt je leven anders? Ga je als een beter mens terug naar huis? Heb je de hoop dat je je verdriet kunt verwerken? Eens heb ik onderweg op verzoek van een priester in de mis zijn preek uit het Spaans in het Engels vertaald. Ik vertelde wat hij zei: we zijn onderweg, we zijn er om

elkaar te helpen, we zijn er ook om ons verdriet te verwerken. De volgende dag kwam er een Amerikaans echtpaar naar mij toe. Ze bedankten mij, want ze waren ook in die viering geweest. Ze vertelden: we lopen de camino, omdat onze dochter en onze schoonzoon zijn gaan bergbeklimmen en nooit meer zijn teruggekomen, in de preek van die pastoor hebben wij hoop en troost gevonden en we willen u bedanken dat u die voor ons hebt vertaald. Dat zijn dingen die gebeuren op de camino. Mensen die ergens op hopen, die allemaal een reden hebben om de camino te lopen." ■

Vraag & Antwoord

Waarom is er in Rome ook een heilige deur
in de gevangenis?

'Ik was in de gevangenis en gij hebt Mij bezocht'

In de Rebbibia gevangenis in Rome is gedurende dit Heilig Jaar een heilige deur in de kapel van de gevangenis. Waarom is dat?

Aandacht en zorg voor de gevangen medemens is een van de zeven werken van barmhartigheid. Het is een werk dat we voor de Heer zelf doen. "Ik was in de gevangenis en gij hebt Mij bezocht" (Matteüs 25, 36).

Sinds de Franse Revolutie kennen we het strafrecht. Aan de rechter is binnen de kaders van de wet de bevoegdheid gegeven om iemand gevangenisstraf op te leggen, wanneer misdrijven slachtoffers hebben gemaakt.

De sociale leer van de Kerk benadrukt deze twee aspecten. Straf beoogt de veiligheid van de samenleving en personen en is een instrument tot verbetering en uitboeting of ommekeer. Een straf is geen doel op zich: hij dient tot re-integratie van de veroordeelde en, wat belangrijker is, de bevordering van een verzoenende rechtvaardigheid.

Een mens die een misstap heeft begaan moet de kans krijgen de verstoorde relatie te kunnen herstellen. Als mensen weer op vrije voeten komen verdienen ze een nieuwe kans. Deze nieuwe kans heeft alles te maken met de waardigheid van de menselijke persoon, dus ook de waardigheid van de gedetineerde. Vaak krijgen gedetineerden een stempel opgedrukt en is terugkeer in de maatschappij, ondanks alle goede bedoelingen, niet mogelijk. Vaak worden gedetineerden de waardigheid in de gevangenis zelf ontnomen, en worden gevangenisstraffen alleen maar haarden van nieuwe misdaden. Terwijl ze juist een plek moeten zijn waarin christelijke zorg een gezicht zou moeten krijgen.

De deur die paus Franciscus aan het begin van het Heilig Jaar opende in de Rebbibia gevangenis staat voor twee belangrijke christelijke waarden: verzoening en hoop. Verzoening met het verleden, met God, met jezelf en met de samenleving, en hoop op een nieuw leven en een nieuwe toekomst, na uitboeting en ommekeer en oog voor slachtoffers die zijn gemaakt. ■

Diaken René de Weerd

René de Weerd is diaken van het bisdom 's-Hertogenbosch
Hij vertaalde voor het bisdom Rotterdam de DOCAT en het DOCAT Werkboek
www.docat.nl

Komt u 12 juli ook naar de Nationale Bedevaart Brielle?

I+I
martelaren
van gorcum
heiligdom brielle

Van 14 juni tot en met 31 augustus is het heiligdom van de HH. Martelaren van Gorcum geopend op dinsdag tot en met zondag 13.00-16.30 uur voor individuele pelgrims en voor groepen. Elke dinsdag en donderdag is er om 14.00 uur een heilige Mis. De Nationale Bedevaart is op zaterdag 12 juli vanaf 11.00 uur.

“In dit Jubeljaar zijn we met de Wereldkerk op weg als ‘pelgrims van hoop’. En zo treden we ook in de voetsporen van de Martelaren van Gorcum”, vertelt de custos van het heiligdom, pastoor Jack Glas. “De Martelaren van Gorcum zijn hun moeilijke weg van het martelaarschap gegaan, steeds met hoop in hun hart. De hoop die hun de kracht gaf om vol te houden door alle beproevingen heen. Zij wisten dat God niet van hun zijde zou wijken, wat er ook zou gebeuren.”

De custos nodigt iedereen van harte uit om dit jaar een bedevaart te maken naar Brielle. “Als pelgrims van hoop treden wij in de voetsporen van de Martelaren van Gorcum met diezelfde hoop dat God ook van onze zijde niet zal wijken. In alles wat wij meemaken in ons leven. Het Heiligdom in Brielle is de plek waar het getuigenis van de Martelaren van Gorcum

Noveengebed

Barmhartige Vader,
aan de heilige Martelaren van Gorcum hebt U de genade geschonken
om te delen in het paasmysterie van uw Eniggeboren Zoon.
Moge uw genade ons, op hun voorspraak, kracht geven
als we ons opgejaagd voelen en geen uitweg meer zien.
U keert ons lot ten goede
en in U vinden wij onze vreugde.
Moge de genade van het Heilig Jaar ons, pelgrims van hoop,
aanzetten tot een getuigenis van die vreugde,
gesterkt door het geloof dat uw Geest ons daarin zal leiden.
Door Christus onze Heer.

Imprimatur + J. van den Hende, Rotterdam 14 juni 2025

tastbaar aanwezig is. In hen ontdekken we tekens van hoop. Zij inspireren ons om zelf ook hoopvol te blijven en een ‘teken van hoop’ voor anderen te zijn.”

Het hoogtepunt van het bedevaartseizoen is de Nationale Bedevaart op zaterdag 12 juli. Custos Jack Glas: “Juist door met zoveel mensen samen te komen en te vieren, groeit ook het besef dat onze geloofsweg geen individuele weg is, we pelgrimeren samen. Tijdens de opening van het Jubeljaar in de kathedraal mochten we dat op een hele mooie manier ervaren. In de

kathedraal van Rotterdam waren we met zo’n duizend gelovigen samengekomen om te vieren. Het was met recht een ‘teken van hoop’. Met de Nationale Bedevaart in Brielle komen we opnieuw samen om te vieren dat de hoop die we in Christus hebben niet teleur zal stellen. De hoop waarvan de Martelaren getuigden.”

Voorafgaand aan de Nationale Bedevaart wordt van 3 juli tot en met 11 juli een noveen gebeden die (online) kan worden meegebeden. Dit jaar heeft de noveen een vernieuwde opzet met een kort gebed en een interview waarin drie mensen vertellen over de tekens van hoop die zij zien in het leven van de Martelaren van Gorcum. De links naar de video's zijn gepubliceerd op de website martelarenvangorcum.nl en op de bisdomwebsite. ■

Beeld: Bisdom Rotterdam

Pastoor Ruud Verheggen is pastoor in het bisdom Roermond. Hij werd geboren in Nederweert. Hij vertelt in een van de noveenvideo's over Antonius van Nederweert: “Altijd als ik naar de middelbare school fietste kwam ik langs de kapel van Antonius. Die was voor mij een teken: ik mag steun vinden bij God, zoals Antonius ook heel duidelijk steun heeft mogen vinden in zijn geloof bij God om al zijn moeilijkheden te kunnen dragen.”

Bekijk voor de Nationale Bedevaart op 12 juli ook de noveenvideo's met de interviews over de Martelaren van Gorcum.

Benoeming

- **Z. Wang s.v.d.**, benoeming tot parochievicaris en lid van het pastoraal team van de parochie Maria Sterre der Zee te Den Haag (voor onbepaalde tijd), 23-04-2025

Overig

- **Mevr. M.Th.Ph. van de Loo**, per 25-03-2025 benoemd tot lid van de diocesane bezoeegroep voor de emeriti van het bisdom Rotterdam
- **J.J.M. Batist**, per 25-03-2025 eervol ontslag als lid van de diocesane bezoeegroep voor de emeriti van het bisdom Rotterdam
- **Mevr. C.T.M. van der Zwaan-Arends**, per 25-03-2025 eervol ontslag als lid van de diocesane bezoeegroep voor de emeriti van het bisdom Rotterdam
- **R.I.M. Lijesen**, per 1-07-2025 eervol ontslag als secretaris en lid van het bestuur van de kerkelijke instelling "Kamphuis Ahoy"

& IN MEMORIAM

Op maandag 7 april is overleden mevrouw **Maria Augusta Theresia (Ria) van Steen**, gepensioneerd pastoraal werkster van het bisdom Rotterdam, Vrouwe van Bethanië vanaf 1958, geboren op 7 juli 1926 te Breda. Ria van Steen werd met ingang van 1 november 1977 aangesteld als pastoraal werker in de parochie Wederkomst van de Heer te Rotterdam. Met ingang van 16 februari 1984 werd zij tevens aangesteld tot medewerker van het dekenaal beleidscollege van het dekenaat Rotterdam. Per 1 september 1986 werd zij pastoraal werkzaam in de parochie Wederkomst van de Heer en ook in de parochie H. Kruisverheffing te Rotterdam. Naast deze functie werd zij in 1986 gekozen tot waarnemer van de Priesterraad van het bisdom Rotterdam. Op 7 juli 1991, bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, werd haar uit deze functies eervol ontslag verleend en ging zij met pensioen.

Beeld: Ramon Mangold

Op Tweede Paasdag, 21 april 2025, overleed **paus Franciscus** op 88-jarige leeftijd. De gezondheid van de paus was de laatste maanden heel kwetsbaar, maar op eerste paasdag was hij nog op het Sint-Pietersplein om de gelovigen te begroeten. Zijn dood kwam daarom toch als een onverwachte schok. Op rkkkerk.nl reageerden kardinaal Eijk en bisschop Van den Hende op het overlijden van de paus. Kardinaal Eijk noemde naast "de gave van de bemoediging" het grote hart dat paus Franciscus had voor de zwakkeren in de samenleving. "Dat liet hij steeds weer blijken in zijn teksten en door de bezoeken die hij bracht aan groepen gemarginaliseerden. Ook benadrukte hij in duidelijke woorden de beschermwaardigheid van het leven, van het begin tot het einde." Ook bisschop Van den Hende benoemde in zijn reactie hoe paus Franciscus opkwam voor onder anderen de armen en plaatste dit in de context van de missionaire opdracht van de Kerk om de vreugde van het evangelie te blijven verkondigen. Op 13 maart 2013 werd Jorge Mario Bergoglio gekozen tot paus. Hij koos als pausnaam Franciscus, naar Sint Franciscus van Assisi. Sint Franciscus was de man van de armen, de eenvoud, de interreligieuze dialoog, de zorg voor de schepping en van vrede. In zijn geest ging paus Franciscus in 2013 aan de slag. Net zoals Sint Franciscus was paus Franciscus de mensen pastoraal nabij. Dat kwam bij hem op de eerste plaats.

Notariskantoor Voorhout

**Eerlijk advies, toegankelijk
voor iedereen.**

Herenstraat 49, 2215 KE Voorhout | 0252-215573 | notariskantoorvoorhout.nl

Aannemingsbedrijf
ZUIDHOEK B.V.
Grond- en slooppwerk, straat- en rioleringswerk
Loosterweg 35a Voorhout Tel. 0252 - 21 60 67

ZUIDHOEK B.V.

Voor al uw grond- en slooppwerk,
straat en rioleringswerk

info@zuidhoekvoorhout.nl

0252-216067

Loosterweg 35a, 2215 TM Voorhout

St. Laurentius: meer dan een begraafplaats
Kleinschalig, klantvriendelijk en persoonlijke aandacht
www.begraafplaatslaurentius.nl | Crooswijk, Rotterdam

St. Laurentius
R.K. Begraafplaats & Crematorium

Iedereen een thuis. U heeft de sleutel.

Je eigen vaste plek, met je eigen spulletjes. Ruimte om jezelf te zijn, te mogen zijn. Dát maakt van een huis een thuis. En dat is een onmisbare zekerheid in het leven. In ons land zijn er helaas meer dan 1 miljoen mensen die juist dat moeten missen. Daar kunt u met uw huis iets aan doen. Door uw huis na te laten aan Kansfonds als u er straks niet meer bent.

Kansfonds biedt sterke – en vaak verrassend simpele – oplossingen voor complexe problemen. En we zetten een vliegwiel op wat werkt. Zo weten we mensen een thuis te geven. Help ons thuisgeven. Laat uw huis (of een gedeelte daarvan) na aan Kansfonds. Kijk op www.kansfonds.nl/nalaten of bel (035) 624 96 51 en vraag het gratis boekje *Wat is thuis* aan.

Wat is thuis? Lees de inspirerende verhalen en overdenkingen.

Een thuis lijkt zo vanzelfsprekend, je zou bijna vergeten hoe belangrijk het is. Totdat je de verhalen leest van mensen die geen thuis hebben. Hoe leven zij? Hoe houden zij hoop? En wat betekent Kansfonds voor hen? Vraag het gratis boekje *Wat is thuis* aan.

schaapsound

**KLAAR VOOR DE TOEKOMST
SCHAAPSOUND BRENGT
VERBINDING MET KERKTV**

Neem contact op voor meer informatie

KERKGELUIDSINSTALLATIES

PRESENTATIE/KERKTV

AKOESTIEK

NETWERK/WIFI

VERLICHTING

DOMOTICA

**H. H. LAURENTIUS EN ELISABETH
KATHEDRAAL ROTTERDAM**

info@schaapsound.nl

Tel: 085-0663333

Zwolle | Ridderkerk | Biezelinge

www.schaapsound.nl